

SYM-OP-IS 2014

XLI Simpozijum o operacionim istraživanjima

ZBORNİK RADOVA

ELEKTRONSKO IZDANJE

Editori:

Prof. dr Dušan Teodorović

Prof. dr Milorad Vidović

Prof. dr Katarina Vukadinović

Prof. dr Branka Dimitrijević

Doc. dr Milica Šelmić

SYM-OP-IS 2014

Div ibare 16-19. Septembar 2014.

XLI Simpozijum o operacionim istraživanjima **ZBORNİK RADOVA**

-ELEKTRONSKO IZDANJE-

Editori:

Prof. dr Dušan Teodorovi
Prof. dr Milorad Vidovi
Prof. dr Katarina Vukadinovi
Prof. dr Branka Dimitrijevi
Doc. dr Milica Šelmi

Univerzitet u Beogradu
SAOBRAĆAJNI FAKULTET

ZBORNİK RADOVA SYM-OP-IS 2014

Izdava :

Univerzitet u Beogradu, Saobraćajni fakultet
Vojvode Stepe 305, Beograd, tel. 011/3096-207, faks. 011/3096-704

Dekan fakulteta

Prof. dr Branimir Stani

Za izdava a:

Prof. dr Dragoslav Kuzmanovi

Editori:

Prof. dr Dušan Teodorovi
Prof. dr Milorad Vidovi
Prof. dr Katarina Vukadinovi
Prof. dr Branka Dimitrijevi
Doc. dr Milica Šelmi

Godina:

2014.

ISBN:

978-86-7395-325-0

Publikovanje Zbornika je podržano od strane
Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

CIP -

519.8(082)(0.034.2)

(41 ;2014 ;
) Zbornik radova [Elektronski izvor] / XLI simpozijum o
operacionim istraživanjima - SYM-OP-IS 2014, Div ibare 16-19.
Septembar 2014 ; editori Dušan Teodorovi ... [et al.]- elektronsko izd.
- Beograd : Saobraćajni fakultet, 2014 (Beograd : Saobraćajni fakultet).
- 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemske zahteve: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovne strane
dokumenta. - Radovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 150. - Bibliografija uz
svaki rad. - Abstracts.

ISBN 978-86-7395-325-0

a)
COBISS.SR-ID 209612556

ORGANIZATORI

Saobraćajni fakultet, Beograd
Rudarsko-geološki fakultet, Beograd
Matematički institut SANU, Beograd
Matematički fakultet, Beograd
Vojska Srbije
Ministarstvo odbrane Republike Srbije
Ekonomski fakultet, Beograd
Visoka građevinsko-geodetska škola, Beograd
Ekonomski institut, Beograd
Univerzitet u Banjoj Luci
Društvo operacionih istraživača
Fakultet organizacionih nauka, Beograd
Institut „Mihajilo Pupin“, Beograd

POKROVITELJ

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

DONATORI

KPMG

Inženjerska komora Srbije

LOGIT

Skupština grada Valjeva

Lastra

MMS COMMUNICATIONS

PROGRAMSKI ODBOR

Teodorovi Dušan, SF, Beograd, predsednik	Mladenovi Nenad, MI SANU Beograd
Andreji Marko, VS	Mu ibabi Spasoje, VS
Cvijanovi Janko, EI, Beograd	Ognjanovi Zoran, MI SANU, Beograd
irovi Goran, VGGŠ, Beograd	Pap Endre, PMF, Novi Sad
abarkapa Obrad, VS	Petrovi Slavica, EF, Kragujevac
angalovi Mirjana, FON, Beograd	Radojevi Dragan, IMP, Beograd
Dimitrijevi Branka, SF, Beograd	Savi Gordana, FON, Beograd
Dugošija or e, MTF, Beograd	Sorak Miloš, MF, Banja Luka
Ko ovi Jelena, EF, Beograd	Stani Stanko, EF, Banja Luka
Kova evi -Vuj i Vera, FON, Beograd	Stanojevi Milan, FON, Beograd
Leti Duško, TF, Zrenjanin	Stanojevi Milorad, SF, Beograd
Kova Mitar, VS	Star evi Dušan, FON, Beograd
Kutla a uro, IMP, Beograd	Suknovi Milija, FON, Beograd
Kuzmanovi Marija, FON, Beograd	Uroševi Dragan, MI SANU Beograd
Makaji -Nikoli Dragana, FON, Beograd	Vidovi Milorad, SF, Beograd
Marti Milan, FON, Beograd	Vuji Slobodan, RI, Beograd
Mesaroš Katalin, EF, Subotica	Vujoševi Mirko, FON, Beograd
Miljanovi Igor, RGF, Beograd	Vukadinovi Katarina, SF, Beograd
Mladenovi Zorica, EF, Beograd	

PO ASNI PROGRAMSKI ODBOR

Batanovi Vladan, IMP, Beograd	Milovanovi Gradimir, SANU, Niš
Backovi Marko, EF, Beograd	Nikoli Ilija, FGM, Beograd
Borovi Siniša, FMMSP, Beograd	Opricovi Serafim, GF, Beograd
Cvetkovi Dragoš, SANU, Beograd	Petrovi Radivoj, IMP, AINS, Beograd
or evi Branislav, GF, Beograd	Raki Milan, IMP, Beograd
Guberini Slobodan, IMP, Beograd	Todorovi Jovan, AINS, Beograd
Kr evinac Slobodan, FON, Beograd	Vukadinovi Svetozar, SF, Beograd
Mateji Vlastimir, AINS, Beograd	Vuleta Jovo, EF, Beograd
Mihaljevi Miodrag MI, Beograd	Ze evi Tomislav, EF, Beograd

ORGANIZACIONI ODBOR

Milica Šelmi , predsednik	Dragana Drenovac
Dragana Poznanovic, sekretar	Miloš Nikoli
Slobodan Mitrovi , tehni ka podrška	Dražen Popovi
Dragana Macura	Nenad Bjeli
Danijela Pjev evi	Branislava Ratkovi

NOSTRIFIKACIJA, ISTORIJAT I PRIMENA U VISOKOOBRAZOVNOM SISTEMU SRBIJE**VALIDATION, HISTORY AND APPLICATION IN SERBIAN EDUCATIONAL SYSTEM**NENA A. VASOJEVIĆ¹, ĐURO KUTLAČA¹¹ Institut Mihajlo Pupin, Beograd, {nena.vasojevic, djuro.kutlaca}@pupin.rs

Rezime: U trenutku kada se naša zemlja uključila u opšte evropske tokove, a samim tim i u obrazovne procese i reforme, koji su u Evropi u znatnoj meri realizovani, potrebno je preduzeti korake kako bismo uz ostale zemlje, članice Evropske unije, omogućili stanovništvu čitavog ovog regiona lakši pristup resursima drugih zemalja, kao i njihovo obrazovanje u institucijama drugih država. Svi ovi faktori podstiču akademsku mobilnost među zemljama EU, a takođe potvrđuju vitalnu ulogu obrazovanja u promovisanju mira, tolerancije, stvaranja klime poverenja među narodima i nacijama. Važno mesto u obrazovnom procesu i reformi zauzima pitanje nostrifikacije/priznavanja diploma. Cilj ovog rada je analiza procesa nostrifikacije u visokoobrazovnom sistemu Srbije i načina na koji se sprovodi ovaj proces danas u Srbiji i u Evropi.

Cljučne reči: Nostrifikacija, priznavanje, obrazovni sistem, diploma, zakon.

Abstract: At a time when our country is involved in the general European trends, and therefore in the educational processes and reforms that are in Europe substantially realized, it is necessary to take steps in order to keep the pace with other countries, members of the European Union, and to provide easier access to the resources of other countries to the entire population of this region, as well as their education in institutions in other countries. All of these factors encourage academic mobility among EU countries, and also acknowledge the vital role of education in promoting peace, tolerance, creating a climate of confidence between people and nations. An important role in the educational process and reforms takes up the question of validation / recognition diploma. The aim of this paper is to analyze the process of validation in the higher educational system in Serbia and the way in which this process on today carried out in Serbia and Europe.

Keywords: Validation, recognition, education system, diploma, law.

1. UVOD

U srednjem veku i studenti i naučnici slobodno su se kretali od jednog evropskog univerziteta do drugog. Nikakav problem nije predstavljalo to što je jedan student započeo studije na jednom, a posle prešao i dovršio studije na drugom univerzitetu. Takav vid kretanja olakšavali su slični programi nastave i zajednički jezik za nastavu: latinski u zapadnoj Evropi i arapski u muslimanskom svetu, kao i činjenica da su u to doba univerziteti, i pored sukoba i rivalstva, obrazovali jednu vrlo kompaktnu zajednicu, u suštini, evropskog karaktera, ali ipak otvorenu prema nauci, bez obzira na to odakle je dolazila.

Prihvatanje nacionalnih jezika za nastavu i sve veće diferenciranje nastavnih planova, programa i režima studija, kao i stvaranje novih univerziteta, doveli su vremenom do otežavanja integracije inostranih studenata u visokoškolskoj nastavi i do teškoća pri nastavljanju studija van svoje zemlje, i to baš u vremenu kada se osećala potreba za međusobnom razmenom intelektualnih i kulturnih vrednosti. Ova diferencijalnost, sa jedne, i razvoj nauke u XIX veku sa druge strane, stvarali su ponovo potrebu tešnijih korelacija među univerzitetima. Osetila se potreba da se bolje upoznaju didaktičko-metodički sistemi nastave raznih država, a s tim u vezi i da se odredi i definiše vrednost inostranih diploma i stepena u odnosu na domaće, ne samo zato da bi se omogućio nastavak studija van svoje zemlje, nego i da bi se imao diploma stečenih u inostranstvu odobrilo da vrše profesionalnu delatnost za koju se traži akademska stručnost.

Razvoj i potreba za priznavanjem profesionalnih kvalifikacija kroz istoriju uslovlila je da u periodu od 1964. do 2005. godine bude usvojeno šezdesetak uputstava iz ove oblasti. Novi pravac znači prelazak na opšti sistem priznavanja: umesto dotadašnjih sektorskih uputstava, koja su bila usmerena na harmonizaciju

nacionalnih propisa o sticanju profesionalnih kvalifikacija u svakoj profesiji ponaosob, primenio se sistem priznavanja za sve uređene profesije, a bez zahteva za prethodnim usklađivanjem obrazovanja. Nacionalni propisi o priznavanju diploma razlikovali su se od države do države i u svakoj državi imali su svoje specifičnosti, koje su se morali imati prilikom zaključivanja bilateralnih sporazuma. Specifičnosti postoje i danas i treba da budu svedene na minimum u skladu sa Lisabonskom konvencijom, čiji je cilj nepostojanje "prepreka" i otvorenost obrazovnog sistema. Danas se regulativa primenjuje na osnovu Uputstva 2005/36/CE Evropskog parlamenta i Saveta od 7. septembra 2005. koje se odnosi na priznavanje profesionalnih kvalifikacija.

2. KORELACIJA NOSTRIFIKACIJE I EKVIVALENCIJE

Nostrifikacija je postupak kojim se strana školska isprava (u ovom slučaju diploma) izjednačava sa odgovarajućom domaćom školskom ispravom, i to u pogledu prava na nastavljanje školovanja i prava na zapošljavanje (nostrifikuje se obrazovni ciklus).

Ekvivalencija u odnosu na nostrifikaciju predstavlja nepotpuno, tj. delimično, priznavanje diploma. Međutim, ovi termini se sve više gube u međudržavnim sporazumima, kada je reč o priznavanju diploma i umesto reči nostrifikacija i ekvivalencija upotrebljava se opšti pojam *priznavanje*, bez obzira da li se radi o potpunom ili delimičnom priznavanju. Prilikom određivanja ekvivalencije na međunarodnom planu, obično se pravi razlika između takozvane "horizontalne" i tzv. "vertikalne" ekvivalencije u okviru studija istog ili različitog nivoa, kao i između takozvane "formalne" (koja se često naziva "pravnom" ili "zakonskom") i "materijalne" ekvivalencije. U oba slučaja radi se ili o akademskoj ekvivalenciji (tj. ekvivalenciji koja ima samo akademski efekat-za nastavljanje školovanja) ili o tzv. administrativnoj ekvivalenciji, tj. o ekvivalenciji sa građansko-pravnim posledicama-*effectuscivilis* (tj. o ekvivalenciji-za vršenje profesionalne delatnosti). Na osnovu svega proizilazi da se vrši priznavanje u dva oblika:

- Akademsko priznavanje i
- Priznavanje profesionalnih kvalifikacija.

Može se zakljuti da se priznavanje u profesionalne svrhe vrši postupkom *nostrifikovanja*, a u akademske svrhe (produžavanje, nastavak obrazovnog procesa) postupkom *ekvivalencije*.

3. RAZVOJ NOSTRIFIKACIJE KROZ ISTORIJU U VISOKOOBRAZOVNOM SISTEMU SRBIJE

Sa razvojem obrazovnog sistema Srbije dolazilo je i do širenja obrazovne akademske mreže u našoj zemlji. Potrebu za unapređenjem i dodatnim razvojem obrazovanja i van naših granica video je Knez Miloš Obrenović 16. septembra 1839. godine kada je donet prvi ukaz o slanju mladih pitomaca na nauke u inostranstvo. Ova uredba se može smatrati pretečom prohodnosti studenata i širenjem akademske mreže i van granica Srbije. Ovakvim potezom je otvoreno i pitanje priznavanja dokumenata tj. kvalifikacija stečenih prilikom povratka u zemlju. Sve do 1920. godine priznavane su diplome samo stipendistima koji su slati o trošku države, i nije postojala potreba ni za procesom nostrifikacije. Treba istaći da su državni pitomci u stranim zemljama mogli izučiti samo one nauke za koje su od Vlade bili opredeljeni, i nisu imali pravo premeštaja. (Arhiv Srbije: Tablica zakona od 2. februara 1835. do 24. jula 1877.)

Pregledom Arhivske građe¹, može se uočiti da je prvi zahtev za nostrifikovanje stečenog dokumenta u cilju ostvarivanja akademskog prava u obrazovnom sistemu Srbije podnet 1920. godine na Tehničkom fakultetu u Beogradu, dok je na Filozofskom fakultetu podnet 1927. godine. Forma zahteva koju je kandidat podnosio na Tehničkom fakultetu u cilju nostrifikovanja dokumenta razlikovala se u zavisnosti od kompetencija kandidata kao i podnevlja na kojem je stečena diploma. Postupak nostrifikacije se čak obavljao i bez uvida u original diplome. Ovo je bilo moguće izvršiti na osnovu spiska koji je Tehnički fakultet posedovao o fakultetima na strani. Spisak je vid međunarodnog sporazuma i sadrži podatke o tome koje se titule inženjera mogu priznati. Pored ovakvog spiska, postojao je i spisak koji je sadržao imena onih koji su se školovali u inostranstvu bez dozvole Ministarstva prosvete. Spisak je pored obrazovnih profila iz grupe tehničkih nauka sadržao i druge akademske obrazovne profile (Arhiv Srbije: Nesređena građa, G-211). Prilikom podnošenja zahteva za nostrifikaciju ovi studenti su bili odbijani.

Procedura na Filozofskom fakultetu bila je znatno drugačija. Glavni princip na kojem se bazirala nostrifikacija je da su kandidati imali položenu maturu (ispit zrelosti) koja je bila ekvivalentna tadašnjem obrazovnom sistemu Srbije. Ovaj princip je bio osnova i ništio je stečene akademske kompetencije u slučaju njegovog odsustva. Prilikom podnošenja zahteva studenti su se pozivali na član 33. koji se odnosio na zakon

¹ Svi Arhivski podaci koji se koriste u radu pripadaju grupi nesređene građe. Možda je preskočena neka odluka ili zakon, jer ne postoji hronološki sređena građa i detaljno selektirana po oblastima.

o ličnim imenima akademskih titula. Pored uverenja o položenoj maturi, podnosioci su dostavljali i sledeću dokumentaciju: *Original diplome ili prepis diplome; biografiju; indeks; spisak radova u slučaju nostrifikovanja doktorske diplome*. Međutim, na Filozofskom fakultetu se javlja i zahtev za nostrifikovanje Magistarske titule. Ovaj dokument je nostrifikovan sa obrazloženjem da se prihvata, jer predstavlja viši stepen od diplomskog ispita, a niži od dokorskog ispita. Nameće se pitanje kako je bio uređen sistem akademskih titula u Srbiji, na osnovu ovakvog obrazloženja. Osim stečenih diploma u Evropi, kod nas su nostrifikovana dokumenta koja su stečena i na prostoru Sjedinjenih Američkih država (Arhiv Srbije: Nesređena građa, G-208). Možemo zaključiti da je procedura nostrifikovanja bila različita na Tehničkom i Filozofskom fakultetu. Proces nostrifikacije je bio složeniji na Filozofskom, ali i pored složenosti, na osnovu građe se uočava da su oba fakulteta izdavala uverenja u proseku od 2.5 meseca. Proces na Tehnološkom fakultetu je bio jednostavniji i zbog postojanja sporazuma. Da su fakulteti imali uredbu koje su sami donosili, govori uredba koja je objavljena u službenog glasnika, a regulisala je sledeće akte:

Zakon od 12. januara 1929. godine propisuje uredbu kojom se podnosiocima molbe za nostrifikaciju stranih diploma olakšava postupak i ubrzava nostrifikacija diploma o završenom fakultetu na strani. Do donošenja ove odluke nostrifikaciju diploma o završenom fakultetu na strani vrše fakulteti u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, u zavisnosti kome se kandidat obrati. Međutim, da bi u pogledu nostrifikacije diploma postojala jednoobrazovna kod svih fakulteta Univerziteti u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani su se obavezali da izrade zajednički pravilnik o nostrifikaciji stranih diploma koje će dostaviti ministru na uvid. Do izrade ovog pravilnika, na snazi ostaju propisani Pravilnici (prethodno definisani) koji su urađeni prema odluci Fakultetskog Saveta (Arhiv Srbije: Prosvetni glasnik, januar 1929, XLV).

Na osnovu svega usledilo je donošenje prvog zakona o nostrifikaciji (primanju) diploma sa stranih univerziteta i visokih škola. Zakon je stupio na snagu 6. jula 1930. godine. Na njegovom uređenju su radila zajedno tri Univerziteta (Univerzitet u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani). Sadržao je jedanaest članova koji su regulisali postupak nostrifikacije. Članom 2. je određeno da pravo nostrifikacije ima fakultet ili viša škola koja je ekvivalentna sa institucijom koja je izdala diplomu. U slučaju da dođe do problema, postupak se prenosi na Ministarstvo. U sklopu zakona članom 3. je definisan birokratski postupak prilikom podnošenja zahteva i on je sadržao sledeća dokumenta:

- *Uverenje o državljanstvu; svedočanstvo o ispitu zrelosti; originalna diploma o diplomskom ispitu ili doktoratu; overu verodostojnosti pečata i potpisa na originalnoj diplomi od strane konzularnih vlasti Ministarstva inostranih dela; overen prevod diplome ili uverenja; dokument o toku studija u originalu i overen prevod; dva primera doktorske disertacije (ako se radi o nostrifikovanju doktorske diplome); Taksu propisanu po Zakonu o taksama (Arhiv Srbije: Prosvetni glasnik, P.br. 12.823).*

Na osnovu svih podnešenih dokumenata nadležna institucija je vršila donošenje odluke. U slučaju da program nije u potpunosti ekvivalentan programu fakulteta gde se podnosi zahtev, bilo je moguće u skladu sa članom 5. propisati dopunski ispit ili radove. Ovakva odluka podleže odobrenju Ministarstva prosvete. Važno je istaći još, ovaj zakon članom 6. isključuje mogućnost više pokušaja nostrifikovanja. U slučaju da se zahtev odbije na jednom od fakulteta koji su ekvivalentni fakultetu sa koga se dokument nostrifikuje, svi ostali fakulteti dobijaju ovu odluku i nemaju pravo na ponovni proces. Do ponovnog podnošenja zahteva za nostrifikaciju može doći jedino ako podnosilac dostavi nova dokumenta, ali je *ponovo u obavezi da podnesak dostavi fakultetu koji ga je prethodno odbio*; na osnovu člana 9. Pravo od oslobodanja nostrifikacije imala su samo ona lica koja su izabrana za univerzitetske nastavnike i asistente, jer njihovom imenovanju prethodi provera akademskih kompetencija i to sve u skladu sa članom 10.

Stanje u kojoj se nalazila Srbija u ratnom i posleratnom periodu reflektovalo se i na menjanje zakona. Ovakve tendencije su uslovile da dođe do promena i u zakonima o nostrifikaciji. Za razliku od prethodnog perioda gde je bilo retkih menjanja, u ovom periodu imamo učestalost promena.

Prvi zakon iz posleratnog perioda datira od 16. jula 1943. godine. Ovaj zakon sadrži dva člana. Prvim članom se reguliše priznavanje i izjednačavanje svih stečenih akademskih titula, diploma, školskih i stručnih ispita koji su stečeni na području Nemačkog Rajha, bez naročitih formalnosti i bez nostrifikacije. (Arhiv Srbije: Službeni glasnik, 1943, Beograd).

Odnos sa okupatorima je uslovilo promenu donetog zakona i usledio je novi zakon 16. maja 1945. godine. Ovaj zakon je sadržao samo jedan član kojim je regulisano da se sve stečene diplome, ispiti, semestri i akademski stepeni (doktorati i sl.) dobijeni ili priznati za vreme okupacije na Univerzitetu i višim školama u Jugoslaviji ili u "neprijateljskim" i od neprijatelja okupiranim zemljama smatraju nevažećim. Međutim, u nus slučajevima, ako postoji osnova za priznavanje, formirana je posebna komisija i priznata diploma je zamenjana novom (Arhiv Srbije: Prosvetni pregled, br. 2, 16. maj 1945.).

Ubrzo je usledio i novi zakon o priznavanju, koji je za razliku od prethodnih regulisao i obuhvatao različite stepene obrazovanja (od osnovnoškolskog do akademskog). Ovaj zakon se odnosi na priznavanje

svedočanstava škola za opšte obrazovanje, stručnih škola i stručnih ispita stečenih u inostranstvu i donešen je 25. oktobra 1947. sadržao je 11 članova. Zakon nije dopuštao priznavanje diploma stečenih na visokim školama i univerzitetima u inostranstvu. Međutim, u kakvom stanju se država nalazila posle pretrpljene štete, ovaj zakon je veoma detaljno koncipiran. Članom 2. se propisuje tačno ko sačinjava komisiju prilikom obavljanja ove procedure. Preciznost se prepoznaje još i u sledećim članovima:

- Član 4. koji se odnosi na birokratski postupak;
- Član 5. koji propisuje tačan rok u kojem podnosilac može uputiti žalbu Ministarstvu;
- Član 8. detaljno definiše diferencijalne ispite koje podnosilac mora položiti kako bi stekao pravo priznavanja.

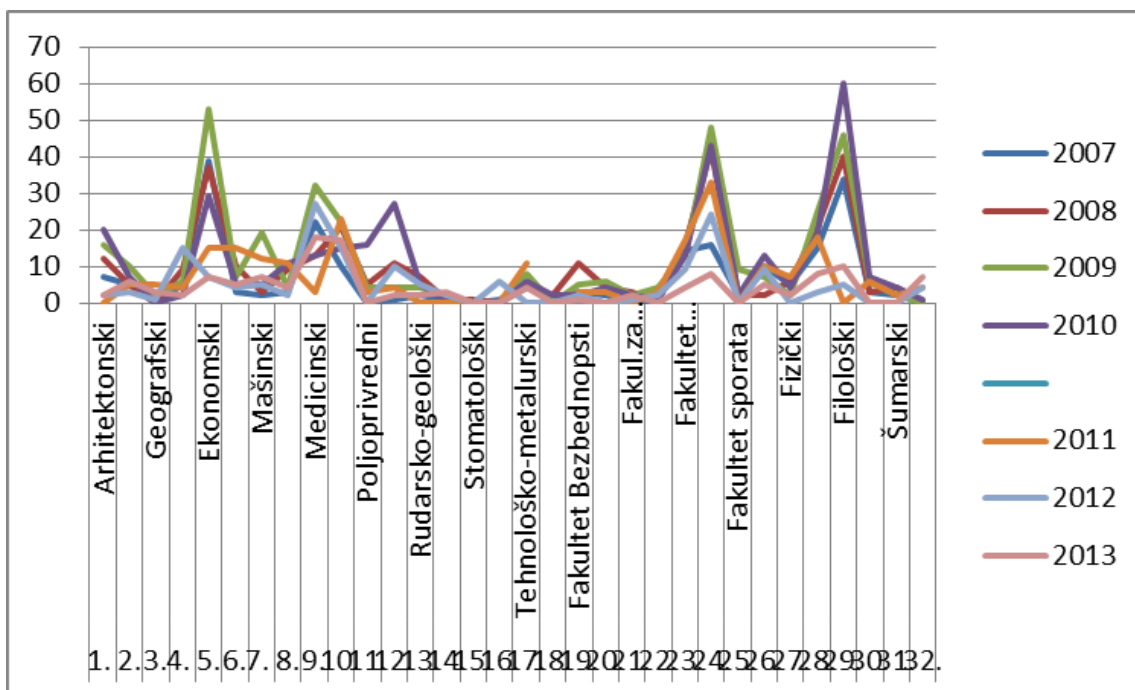
Svi ovi zakoni ukazuju da i pored teškog stanja država je polagala na zakonodavstvu, uređenju i razvoju obrazovanja.

4. NOSTRIFIKACIJA/PRIZNAVANJE U SRBIJI DANAS

Nadležnost o priznavanju stranih školskih isprava i vrednovanje stranih studijskih programa danas je regulisano zakonom o visokom obrazovanju. Na osnovu pravne regulative ovaj proces podeljen je između *Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, viših škola, fakulteta i univerziteta*. Priznavanje završenih studija, diploma i zvanja stečenih u drugoj zemlji, predstavlja važnu meru u promovisanju akademske mobilnosti, razvoja transnacionalnog obrazovanja. Ujedno, nepristrasno priznavanje kvalifikacija ključni je element prava na obrazovanje i društvene odgovornosti. Ovakvim delovanjem se poštuju mnoge konvencije. Zakon o visokom obrazovanju danas na osnovu člana 104. i 105. definiše priznavanje strane visokoškolske isprave *kao postupak kojim se podnosiocu isprave utvrđuje pravo u pogledu nastavka obrazovanja, odnosno u pogledu zapošljavanja. Kod postupka priznavanja radi zapošljavanja imaocu strane visokoškolske isprave, utvrđuje se vrsta i nivo studija, kao i stručni, akademski, odnosno naučni naziv. Priznavanje ovog člana vrši samostalna visokoškolska ustanova, na način i po postupku propisanim opštim aktom te ustanove, a u skladu i sa članom 3. i 4(Službeni glasnik RS: Zakon o visokom obrazovanju, br.76/2005)*. Naime, u postupcima priznavanja stranih visokoškolskih diploma isključivo se gleda na ishode učenja, u praksi visokoškolske ustanove, u čijoj je nadležnosti priznavanje stranih visokoškolskih diploma, i dalje nastavlja s detaljnim upoređivanjem studijskih programa stečene i tražene kvalifikacije, tj. nostrifikacijom. Ovo je glavni razlog zbog kojeg se podnosioci zahteva za priznavanjem stranih visokoškolskih diploma u Srbiji suočavaju s brojnim preprekama, koje uključuju neizvesnost ishoda, prekomerno trajanje i visoke troškove naknade. Prepreke ne leže samo u praksi visokoškolskih ustanova, već i u konkretnim rešenjima Zakona o visokom obrazovanju koje regulišu pitanje priznavanja stranih diploma, gde na osnovu zakona iz prethodnik perioda vidimo da su zakoni detaljno definisali proces nostrifikacije.

Naime, Zakon ne reguliše kada se priznavanje strane diplome može odbiti, kako to čini Lisabonska konvencije, predviđajući da je to moguće kada postoje suštinske razlike između tražene i stečene kvalifikacije. Takođe, ne postoji zakonom predviđen zakonski rok u kojem će kandidat dobiti odgovor na podneti zahtev. Ako sagledamo podatke Univerziteta u Beogradu, koji se izdaju trogodišnje za period od 2007-2010. godine, videćemo da je u proseku za sve fakultete bilo potrebno 50 dana (ovaj podatak i ako je u sklopu vremenskog perioda od tri godine prezentovan, izvedena je samo aritmetička sredina za 2010. godinu, dok za ostale periode ne postoji) za obavljanje procesa priznavanja prilikom podnošenja zahteva za nastavak školovanja. Međutim, za period od 2010-2013. godine podaci nisu još uvek transparentan za javnost i ako je period publikacije odavno istekao. Nedostatkom ove varijable, nemoguće je vršiti bilo kako statističko baždarenje podataka, jer bi došlo do kršenja metodičkih pravila. Na osnovu podataka koji su transparentni za period od 2007-2010. i na osnovu podataka za period 2010-2013². može se dati samo statistički prikaz priznatih diploma u svrhu nastavka školovanja na Univerzitetu u Beogradu. U periodu 2007-2010. najviše diploma za nastavak školovanja je priznato na Filološkom, Ekonomskom i Fakultetu političkih nauka. Takođe, uočava se da je za period 2010-2013. obavljen manji broj priznavanja, a najviše je zastupljen na Fakultetu političkih nauka, Pravnom fakultetu i Medicinskom fakultetu (Grafikon 1). Što se tiče drugog priznavanja, koje se realizuje u cilju priznavanja stečenih profesionalnih kvalifikacija, ne postoje podaci, niti baza podataka za bilo koji segment. Rezultat ovakvog stanja se može tumačiti kao rezultat nedefinisanja postojećim zakonom, što nije bio slučaj u zakonima iz prethodnih perioda.

² Podaci su dobijeni zahvaljujući otvorenosti zaposlenih koji rade pri Univerzitetu na ovom procesu.

Grafikon 1: Priznate diplome od 2007-2010.

Drugo, Zakon ne razlikuje postupak akademskog od postupka profesionalnog priznavanja; priznavanje bez obzira na svrhu stavlja u nadležnost i visokoškolske ustanove. Međutim, u slučaju da se priznavanje strane visokoškolske isprave traži radi pristupa tržištu rada i prava na korišćenje odgovarajućeg akademskog, odnosno naučnog naziva, čini se da davanje isključive nadležnosti visokoškolskim ustanovama nije odgovarajuće rešenje. Ono omogućava različite rezultate postupaka priznavanja iste diplome pred različitim visokoškolskim ustanovama, čime se otvara put nejednakom tretmanu. Prava koja podnosioc, priznavanjem jedne diplome, stiče u sistemu jednog i jedinstvenog tržišta rada ne bi smela da budu različite. Naime, priznavanje radi pristupa jedinstvenom tržištu rada treba da bude regulisano na nacionalnom nivou, a ne da bude prepušteno različitim internim pravilima i kriterijuma svake pojedinačne visokoškolske ustanove. Potrebno je da se novim zakonom uredi postupak priznavanja, a ne postupak nostrifikacije i ekvivalencije, kao i da se zakonom onemogući "više pokušajno" nostrifikovanje, kao što je bilo definisano članom 8. zakona iz 1930. godine. Naravno, ovim se povlači i niz drugih pitanja koja se tiču i drugih resora, kao što je:

- Pitanje upisivanja stečenog obrazovanja u radnu ključicu;
- Pitanje novog načina uređenja kvalifikacije zanimanja u našoj zemlji.

Neophodno je i da Srbija usvoji Nacionalni okvir kvalifikacija (NOK), koji je preduslov za koherentan okvir celokupog obrazovnog sistema Republike. Uz to, treba osavremeniti Nacionalni sistem kvalifikacija, kako bi nova zanimanja dobila odgovarajuću šifru u evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje. Potrebno je i modifikovati Pravilnik o listi stručnih, akademskih i naučnih naziva, kako bi se on učinio fleksibilnijim za prepoznavanje stečenih kvalifikacija prema ishodima učenja i u slučajevima kada ne postoji srodan akreditovan studijski program u Srbiji. Za rešavanje ovog problema, pored nadležnih za unutrašnje zakonodavstvo potrebna je interaktivna korelacija prilikom formiranja novih načela i zakona. Definisanje ciljeva i sadržine nacionalnog okvira kvalifikacija je osnova za njegov razvoj. Bez njihovog određivanja nije moguće pripremiti funkcionalan NOK. Kako bi se ti ciljevi postigli, odnosno kako bi se NOK što uspešnije primenio i ispunio svoju svrhu, potrebno je imati u vidu neke važnije pretpostavke. Kada će početi priprema predloga nacionalnog okvira kvalifikacija, njegova izrada i način usvajanja, politička je odluka. Bez odluke relevantnih nacionalnih tela nije moguće pristupiti izradi NOK-a na sistemskom nivou, što znači da bi odluka o izradi NOK-a morala doći sa nivoa izvršne vlasti, odnosno vlade ili nekog od relevantnih ministarstava (pre svih, nadležnih za obrazovanje ili rad).

Takođe, pored svih ovih nedostataka, u ovom zakonu nema član kojim se reguliše naknada troškova, koju takođe možemo naći u prethodnim zakonima. Rezultat ovakve pravne neregulativne je samostalno formiranje cena od strane univerziteta, koji se razlikuju od univerziteta do univerziteta. Pored materijalne nadoknade u zakonu nigde neprepoznajemo član koji se odnosi na regulativu diferencijalnih ispita, pa je ovo još jedan problem sa kojim se suočavaju studenti. U zakonu iz 1930. ovaj segment je regulisan članom 5. dok zakonom iz 1947. uređen je članom 8. Razlika postoji i kod regulative koja se odnosi na studente stipendiste. Studenti koji nastavljaju svoje studije u inostranstvu, kao stipendisti Srbije ulaze u isti postupak nostrifikovanja

diploma. Na osnovu zakona iz prethodnih perioda, ovo je sasvim kontradiktorno. Možda se ovakvim načelom želi ukloniti bilo koji vid diskriminacije, ali, onda se nameće pitanje kako da sporazum koji je pre slanja stipendiste bio validan, proveren i prihvaćen po povratku postaje nevažeći.

Kako bi se ustanovio efektivan i efikasan sistem priznavanja stranih visokoškolskih diploma u Srbiji, neophodno je preduzeti mere koje uključuje izmenu zakonskih propisa, univerzitetskih akata i politika u visokom obrazovanju. Njime se omogućava priliv mozgova ("*brain gain*"), tj. obezbeđuje da visokokvalifikovane osobe imaju pristup zapošljavanju na domaćem tržištu i nastavak obrazovanja u istoimenom.

Može se zaključiti da je Srbija potpisivanjem Lisabonske konvencije samo teorijski pristupila ovoj konvenciji, dok su u praksi rezultati znatno drugačiji. Danas, mladi koji žele da se vrate nailaze na prepreku koja se zove nostrifikacija/priznavanje dokumenata. Međutim, i pored stanja u kojem se zemlja nalazila, imali smo tačno definisane organe i pravne procedure kojim se ovaj postupak odvijao. Danas kada se društvo nalazi u znatno boljoj situaciji, kada imamo razvijene različite mreže, potpisane bilateralne i multilateralne sporazume, nailazimo na probleme. Naš zakon danas se zasniva iz svega dva člana (član 104. i 105.), koji se pritom pozivaju na još dva podčlana. Njime nije definisano na koji način je izvršena detaljna raspodela između Univerziteta i Ministarstva. U ovom radu nije moguće dati statističke podatke, jer baza podataka danas ne postoji, a to je još jedan nedostatak kojeg nema u zakonu, a koji je postojao u prvom zakonu 1930. godine i koji je bio regulisan članom 7. Drugo, problem je u nepoštovanje međunarodnih sporazuma koji su potpisani. U ovom slučaju vidno je da ti sporazumi prema Ustavu imaju jaču pravnu snagu od Zakona o visokom obrazovanju. Zakoni iz prethodnih perioda tačno uređuju da jednom odbijena diploma ne može biti podneta na drugom fakultetu za ponovno nostrifikovanje. Danas ove odredbe nema u zakonu i moguće je podneti koliko želimo zahteva, da na jednom fakultetu izvršimo nostrifikaciju, a na drugom budemo odbijeni. Međutim, kada treba da se pridržavamo Lisabonske konvencije institucije i dalje vrše proces nostrifikovanja po principu ekvivalencije, a ne po principu priznavanja- *priznavanja nivoa postignutog tokom studiranja*. Ovaj problem se tako širi na priznavanje u cilju: Akademske priznavanje i priznavanje profesionalnih kvalifikacija. Celokupni problem je znatno širi nego što se čini i ne odnosi se samo na unapređenje obrazovnih politika i menjanje zakona o nostrifikovanju (priznavanju).

5. ZAKLJUČAK

Analizom podataka može se zaključiti da postoji negativna korelacija između teorije i prakse u obrazovnom sistemu Srbije. Posledica negativne korelacije je nedovoljno razvijen strateški sistem Ministarstva prosvete. Ovi problemi postaju još intenzivniji neuređenosti resorsnih ministarstava sa kojim je ministarstvo obrazovanja tesno povezano. Ako želimo da omogućimo priliv mozgova ("*brain gain*") i razvoj društva, potrebno je da počnemo sa menjanjem zakona, a za to nam, svakako, mogu poslužiti modeli zakoni iz prethodnih perioda koji će biti prilagođeni trenutnim konvencijama.

ZAHVALNOST

U radu su saopšteni rezultati istraživanja na projektu: „*Istraživanje i razvoj platforme za naučnu podršku u odlučivanju i upravljanju naučnim i tehnološkim razvojem u Srbiji*“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u periodu 2011-2014, evb. III 47005.

LITERATURA

- [1] Filipović, M. & Jovanović M. (1975). Priznavanje školskih svedočanstava i diploma stečenih u inostranstvu u prošlosti i danas, Informator, Zagreb.
- [2] Službeni glasnik RS: Zakon o visokom obrazovanju, br.76/2005
- [3] Arhiv Srbije: Tablica zakona od 2. februara 1835. do 24 jula 1877.
- [4] Arhiv Srbije: Nesređena građa, G-208
- [5] Arhiv Srbije: Nesređena građa, G-211
- [6] Arhiv Srbije: Prosvetni glasnik, januar 1929, XLV
- [7] Arhiv Srbije: Prosvetni glasnik, P.br. 12.823
- [8] Arhiv Srbije: Službeni glasnik, 1943, Beograd
- [9] Arhiv Srbije: Prosvetni pregled, br. 2, 16. maj 1945.